

15. Бикина Ю. МСФО для малых и средних предприятий / Ю. Бикина // Корпоративная финансовая отчетность. Международные стандарты. – 2009. – № 8. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://finanalisis.ru/litra/350/9235.html>.
16. Communication Recommendation concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises (2003/361/EC) 6 May 2003 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:124:0036:0041:EN:PDF>.
17. Офіційний курс гривні до іноземних валют (середній за рік). Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/files/Exchange_r.xls.
18. Положення про Державний реєстр фінансових установ, затверджене Розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 28 березня 2003 року № 41 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0797-03>.
19. Фінансова звітність. Повне товариство «Ломбард-Скарбниця». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fin-ls.skarb.com.ua>.
20. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/news/view/mizhnarodni-standarty-finansovoi-zvitnosti-versiia-perekladu-ukrainskoii-movoii-rik?category=bjudzhet>.

Гончаренко Е. А.

Лукьянец Е. В.

ГВУЗ «Университет банковского дела»

ОПТИМИЗАЦИЯ ПОДГОТОВКИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ НЕБАНКОВСКИХ ФИНАНСОВЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ: АДАПТАЦИЯ МСФО

Резюме

В статье исследованы условия применения международного стандарта для малых и средних предприятий небанковскими финансовыми учреждениями. Проведено сопоставление объемов информации, подлежащей раскрытию согласно требованиям полного МСФО и МСФО для МСП. Обоснована нецелесообразность использования МСФО для МСП небанковскими финансовыми учреждениями в связи с отсутствием для них упрощения подготовки финансовой отчетности.

Ключевые слова: финансовая отчетность, небанковские финансовые учреждения, международные стандарты финансовой отчетности, малые и средние предприятия.

Honcharenko O. O.

Lukianets O. V.

State Higher Educational Institution “Banking University”

THE OPTIMIZATION OF FINANCIAL STATEMENTS' PREPARATION OF NON-BANKING FINANCIAL INSTITUTIONS: IFRS ADAPTATION

Summary

The conditions of applying international standards for SMEs by non-bank financial institutions are investigated. A comparison of the volume of information to be disclosed in accordance with the requirements of full IFRS and IFRS for SMEs is carried out. Inexpedient use of IFRS for SMEs by non-bank financial institutions over the absence of simplified financial reporting for them is substantiated.

Key words: financial statements, non-bank financial institutions, international financial reporting standards, small and medium enterprises.

УДК 336.72

Драбаніч А. В.

Вінницький фінансово-економічний університет

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ

У статті досліджено теоретичні та практичні питання щодо визначення сутності кредиторської заборгованості та її руху в господарській діяльності, порядку відображення в обліку, особливостей аналізу та контролю. Розглядаються проблеми управління кредиторською заборгованістю і шляхи їх ефективного вирішення.

Ключові слова: кредиторська заборгованість, види і структура кредиторської заборгованості, термін погашення заборгованості, облік кредиторської заборгованості.

Постановка проблеми. Розрахунки з контрагентами є важливою складовою фінансової діяльності будь-якого підприємства і нерозривно пов'язані з вхідними та вихідними грошовими потоками; порушення строків отримання платежів та погашення зобов'язань спонукає до сповільнення опе-

раційного циклу та зниження ділової активності підприємства. Крім того, вартість грошей з урахуванням фактору часу має тенденцію до зниження, що негативно впливає на їх купівельну спроможність і призводить до скорочення ресурсів підприємств.

Отже, контроль за рухом кредиторської заборгованості як однієї з функцій управління ставить собі за мету перевірку достовірності виникнення, ефективності використання і погашення кредиторської заборгованості, виявлення ступеня і характеру впливу на показники фінансової звітності і обсяг надходжень на підставі інформації, що формується на різних стадіях контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми теорії і практики формування і відображення в обліку кредиторської заборгованості розглядали Н. Венгерук, Т. Гладких, А. Дзюба, К. Дацко, В. Івашкевич, О. Крайник, Г. Кірейцев, О. Лишиленко, І. Матюшенко, Н. Москаль, Т. Нікульникова, М. Пушкар, І. Семенова, А. Фельдман, Н. Чебанова, В. Шелудько та інші науковці.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз складу і структури кредиторської заборгованості за конкретними позичальниками-покупцями, а також щодо термінів утворення заборгованості або термінів їх можливого погашення доцільно проводити для своєчасного виявлення простроченої заборгованості та застосування заходів щодо її погашення. Отже, дані про терміни погашення заборгованості мають бути регулярними й оперативними, їх доцільно акумулювати в окремому бухгалтерському документі.

Затребуваність результатів дослідження в галузі обліку, контролю і аналізу кредиторської заборгованості визначається недостатнім ступенем розкриття ряду істотних теоретичних і прикладних положень, пов'язаних з обліковим відображенням і оцінкою такої заборгованості, яка виникає на основі різних за змістом господарських договорів, а також за механізмом утворення та використання резерву власних коштів.

Мета статті полягає у теоретичному та практичному дослідженні руху кредиторської заборгованості як об'єкта спостереження та розробці рекомендацій щодо вдосконалення наявних механізмів її обліку, аналізу, контролю, управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. С. Реп'єв визначає кредиторську заборгованість як відносини, що виникають між двома особами в кредитній угоді, а також які йменуються боргом. Ці відносини можуть затверджуватися словесно або письмово. В першому випадку вони мають форму усного зобов'язання, але частіше кредитна угода оформлюється у форму письмового документа, який служить свідченням того, що борг існує і буде сплачений в певний строк [1, с. 55].

Деяко з іншого боку кредиторську заборгованість розглядають такі зарубіжні вчені, як Е.С. Хендріксен і М.Ф. Ван Бреда. Вони стверджують, «що кредиторська заборгованість виникає завдяки правилу подвійного запису. Однак зміна економічних умов створює передумови для формування іншого, більш широкого погляду: в даний час кредиторська заборгованість являє собою міру економічних зобов'язань фірми» [2].

Р. Шпруз і М. Муниц стверджують, що кредиторська заборгованість для комерційного підприємства – це його зобов'язання з передачі активів або надання послуг, зобов'язання, які виникають в результаті минулих або поточних господарських операцій і повинні бути виконані в майбутньому [3, с. 296].

Кредиторська заборгованість виникає тоді, коли не співпадає час надання послуг (поставки товарів, виплати зарплати, сплати боргу тощо) з

фактичною оплатою. Як правильно підкреслив Я. Соколов, «в пасиві американського балансу виникає кредиторська заборгованість, яка такою не є. Наприклад, заборгованість комітенту виникає тільки після продажу товарів, зданих на комісію. Таким чином, наша теорія і наша практика застосовують подвійний запис тільки для обліку того, що становить власність фірми, в США принцип подвійності отримує дещо більш широке застосування, але може бути на шкоду змістовній стороні обліку» [4, с. 395].

Отже, кредиторська заборгованість – це заборгованість підприємства перед іншими особами, яку воно зобов'язано погасити в установлені терміни, а виникає вона лише тоді, коли дата виконання послуг (робіт, товарів) не відповідає даті їх фактичної оплати. Це певні зобов'язання підприємства, що відображають суму його боргів, що належать до сплати на користь інших підприємств чи осіб. Найбільш поширений вид кредиторської заборгованості – це заборгованість перед постачальниками і підрядниками за поставлені матеріально-виробничі запаси, надані послуги і не оплачені в передбачені терміни виконані роботи. За економічним змістом кредиторська заборгованість слід розглядати як об'єкт бухгалтерського спостереження, тобто елемент оборотного капіталу, що включає в себе борги, які належать іншим підприємствам і виникають з різних причин (залежно від характеру взаємовідносин з контрагентами під час розрахунків).

В сучасних умовах жодне підприємство не може обійтися без залучення кредиторської заборгованості, яка з'являється у зв'язку з особливостями його діяльності, включаючи придбання запасів для виробництва без їх попередньої оплати. Така кредиторська заборгованість здебільшого є неминучою і дає змогу тимчасово використовувати залучені засоби у власному обороті, а також не має принципового значення, якщо такі платежі підприємство насправді має можливість здійснювати у встановлені терміни. Отже, важливою є розробка системи управління кредиторською заборгованістю, яку доцільно поділити на два блоки: кредитну політику, яка дає змогу максимально використовувати заборгованість як інструмент збільшення продажів, і комплекс заходів, спрямованих на ефективне використання власних коштів. В такому розрізі рекомендується і організувати облік заборгованості.

Розробляючи стратегію кредитування власного бізнесу, управлінці мають виходити з максимізації прибутку і мінімізації затрат, а також з досягнення динамічного розвитку виробництва для утримання конкурентоспроможності. Все це визначає фінансову стійкість підприємства, а тому, використавши власний капітал і прибуток, можна і необхідно залучати позикові кошти кредиторів, враховуючи при цьому вартість позикового капіталу, що дає змогу зберегти на достатньому рівні рентабельність своєї діяльності.

Як правильно підкреслюють Н. Венгерук та А. Дзюба, за розумного управління кредитними ресурсами кредиторська заборгованість може стати додатковим та відносно дешевим джерелом залучення ресурсів. Саме через те, як будуються відносини з контрагентами, узгоджуються умови договорів, контролюються строки поставки та оплати, найбільшою мірою залежить ефективність використання отриманих ресурсів [5].

На підприємстві систему аналітичного обліку кредиторської заборгованості слід організувати не

тільки за термінами, але й розмірами, місцезнаходженням юридичних осіб, прийнятих умовах оплати тощо. Отже, у бухгалтерському обліку доцільно виділяти такі види кредиторської заборгованості (рис. 1).

Кредиторська заборгованість включає в себе зобов'язання за розрахунками, що пов'язані з:

- постійними постачальниками та підрядниками, тобто заборгованість за вже отримані матеріали (товари, продукцію), своєчасно виконані роботи або реально надані послуги;
- покупцями або замовниками товарів (послуг, робіт), тобто кошти за вже реалізовану (продану контрагентам) продукцію (товари, роботи, послуги);
- податковими відрахуваннями й аналогічними зборами, тобто це сума заборгованості підприємства з усіх обов'язкових державних відрахувань;
- соціальним страхуванням і державним забезпеченням, тобто заборгованість щодо відрахувань, пов'язаних з медичним, пенсійним і соціальним страхуванням та іншими видами заборгованостей щодо обов'язкових видів страхування на виробництві;
- оплатою праці співробітникам підприємства, тобто заборгованість окремим особам нарахованої, але ще по факту не виплаченої зарплати за виконану роботу;
- різними підзвітними суб'єктами, тобто заборгованість перед окремими категоріями працівників (тих, хто вже був у відрядженні, але поки ще не отримав коштів на відрядження);
- заборгованістю з виплати своїм засновникам, тобто борг зі сплати дивідендів, відсотків та інших видів аналогічних виплат.

Кредиторська заборгованість – це перш за все заборгованість одного підприємства іншому, індивідуальним підприємцям або фізичним особам, що утворюються під час розрахунків за придбані запаси, роботи і послуги, під час розрахунків з бюджетом, з оплати праці тощо. Однак у широкому розумінні до кредиторської заборгованості доцільно відносити також і заборгованість банкам та іншим підприємствам з погашення отриманих від них кредитів, короткострокових і довгострокових позик. Така заборгованість в обліку підпри-

ємства відображається до дати її погашення або стягнення контрагентом чи до дати її списання з відповідних рахунків обліку.

Статус кредитора дає повне право на те, щоб вимагати від підприємства його заборгованість, а підприємство-боржник має право на володіння і користування наявною кредиторською заборгованістю, але при цьому зобов'язано повернути її в обумовлений договором термін. За своєю сутністю така заборгованість – це грошовий вираз чужого майна, яким володіє підприємство, при цьому воно автоматично є відповідальним боржником.

Цікавим є розуміння кредиторської заборгованості з позиції права, тобто, з одного боку, це частка майна, речі або гроші, які належать підприємству, при цьому маючи законні права володіння на них, а з іншого боку, це борг, який є об'єктом зобов'язальних правовідносин. З таких позицій заборгованість поділяють на такі три групи. Перша група – кредиторська заборгованість перед бюджетом і соціальними фондами, тобто своєчасно не сплачені податки, фінансові санкції, які нараховані податковими органами, платежі, які надходять до місцевих або регіональних фондів, обов'язкові платежі, що відносяться до позабюджетних фінансових фондів. Друга група – це заборгованість перед персоналом підприємства, тобто несвоєчасно виплачена заробітна плата, компенсації, виплати, які відшкодовують працівнику шкоду, заподіяну йому на виробництві. І третя група – це заборгованість однієї зі сторін договору, яка своєю несвоєчасною виплатою порушує цивільно-правові відносини, тобто заборгованість перед постачальниками, підрядниками, засновниками.

Кредиторська заборгованість відображає вартісну оцінку фінансових зобов'язань підприємства перед різними суб'єктами відносин, і її включають до складу короткострокових пасивів. Погашена вона повинна бути в термін, що не перевищує 12 місяців після звітної дати. Економічна сутність її полягає в тому, що це не лише грошові кошти, але й матеріальні та товарні цінності.

Комерційні відносини підприємств свідчать про те, що з моменту виникнення необхідності оплати

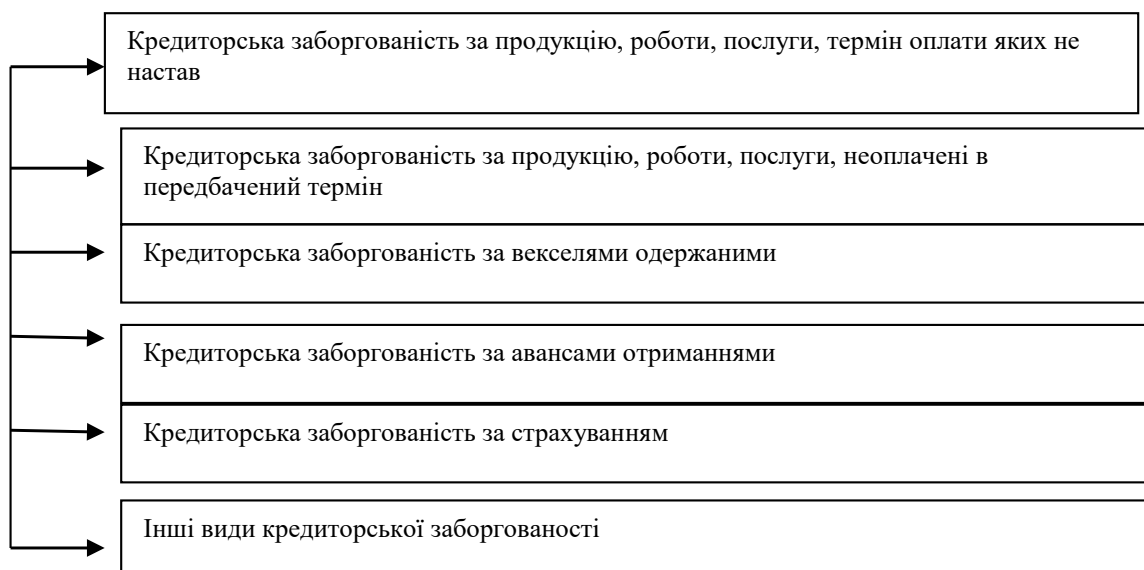

Рис. 1. Види кредиторської заборгованості підприємства

за поставлений товар до складання позовної заяви кредитором в середньому проходить 2 місяці. За цей час можна повернути борг і отримати певний прибуток. Недолік такого способу відстрочки платежу полягає у втраті позитивної репутації підприємства-боржника. Під час використання товарного кредиту необхідно адекватно оцінювати ефективність кредитної політики постачальників, правильно визначати вартість кредиторської заборгованості з урахуванням знижок, відстрочок, кредитних лімітів та інших умов, приймати правильне рішення про доцільність роботи з окремими постачальниками, підвищувати рентабельність підприємства загалом і самої кредиторської заборгованості, узгоджено управляти не лише кредиторською, але й дебіторською заборгованістю, виявляти і усувати причини неефективного управління кредиторською заборгованістю, мотивувати співробітників до більш ефективної роботи зі сплати заборгованості.

Для ефективного управління боргами необхідно визначити їх оптимальну структуру для підприємства та скласти бюджет кредиторської заборгованості, розробити систему показників, що характеризують кількісну та якісну оцінку стану і розвитку відносин з кредиторами підприємства, розрахувати певні значення таких показників як планові. Необхідно також узгодити ці значення з дебіторською заборгованістю з урахуванням того, що бюджет дебіторської заборгованості вже складено.

В процесі оптимізації кредиторської заборгованості слід здійснити внутрішній аудит відповідності фактичних показників їх необхідному рівню, а також аналіз причин відхилень, що виникають. Метою аудиту кредиторської заборгованості кризових підприємств є оцінка аудитором документального підтвердження, розмірів та термінів сплати кредиторської заборгованості [6, с. 181].

Залежно від виявлених невідповідностей і причин їх виникнення слід розробити і здійснити комплекс практичних заходів щодо зміни структури боргів відповідно до планових параметрів.

Першим етапом в управлінні кредиторською заборгованістю є оцінка її рівня і структури, що включає виявлення та опис розмірів заборгованості підприємства перед іншими суб'єктами господарювання, встановлення мети вирішення проблемної ситуації, а саме визначення бажаного кінцевого рівня заборгованості підприємства [7, с. 390]. Слід проаналізувати динаміку кредиторської заборгованості, розглянути її склад за даними аналітичного обліку підприємства, а також з'ясувати терміни її виникнення.

В ході внутрішнього аналізу фахівці можуть виявити невинуватого кредиторську заборгованість, тобто прострочені борги постачальникам з не сплачених в строк розрахункових документів; заборгованість постачальникам за невідфактуровані поставання тощо. Така заборгованість виникає, якщо підприємство отримує від постачальників матеріали, а розрахункові документи за них ще не надійшли підприємству та в банк, що його обслуговує.

Методами погашення кредиторської заборгованості, що дають можливість отримувати різні поступки з боку кредитора, можуть бути проведення взаємозаліків, переоформлення кредиторської заборгованості, уступка акцій підприємства, уступка прав власності на основні засоби, надання векселів, тобто письмового зобов'язання, яке повинно бути оформлено відповідно до встановле-

них термінів і з урахуванням нових процентних ставок, облік кредиторської заборгованості тощо.

Щоб мати можливість максимально ефективно управляти кредиторською заборгованістю, необхідно розуміти структуру всіх поточних кредиторських зобов'язань підприємства, розробити систему показників, що допоможе забезпечити максимально якісну оцінку поточного стану, перспектив розвитку; здійснити ретельний аналіз відповідності фактичних показників плановим, після чого оцінити причини, що призвели до ускладнень; розробити дієві заходи, спрямовані на виявлення та усунення причин проблемних ситуацій з кредиторською заборгованістю.

Незатребувану позичальниками кредиторською заборгованість, за якою минули строки позовної давності (три роки), можна зарахувати до прибутку підприємства.

В податковому обліку сьогодні існують деякі проблеми щодо кредиторської заборгованості. Так, пунктом 44.2 статті 44 ПКУ передбачено, що для розрахунку об'єкта оподаткування платник податку на прибуток використовує дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності щодо доходів, витрат та фінансового результату до оподаткування. Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку не дано визначення безнадійної або простроченої кредиторської заборгованості. Відповідно до підпункту 14.1.11 пункту 14.1 статті 14 ПКУ безнадійна заборгованість – заборгованість, яка повинна відповідати певним ознакам. В розумінні ПКУ безнадійна заборгованість, зокрема кредиторська, трактується як заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності (підпункт а), прострочена заборгованість (підпункт г), заборгованість, стягнення якої неможливо у зв'язку з дією форс-мажорних обставин, або заборгованість банкрутів, припинених як юридичні особи. [8] Відповідно до вимог пункту 5 П(С)БО 11, якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, його сума включається до складу доходу звітного періоду [9].

Підстави припинення зобов'язання визначені главою 50 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року № 435-IV. Вона припиняється частково або у повному обсязі на підставах, встановлених договором або законом. Припинення зобов'язання на вимогу однієї зі сторін допускається лише у випадках, встановлених договором або законом (стаття 598 Цивільного кодексу) [10].

Однією з умов правомірного списання кредиторської заборгованості є проведення інвентаризації розрахунків з дебіторами і кредиторами. Якщо внаслідок проведеної інвентаризації встановлено, що кредиторська заборгованість не підлягає погашенню (у разі, якщо це не суперечить нормам Цивільного кодексу), вона підлягає списанню з відповідним визначенням іншого операційного доходу того періоду, в якому зобов'язання визнано таким, що не підлягає погашенню. Якщо керівник підприємства приймає рішення про списання заборгованості, видає наказ. Однак інколи в діях боржників може міститися склад кримінального злочину, який кваліфікується як шахрайство. На це слід звертати увагу.

Обов'язок проведення інвентаризації передбачений відповідними інструкціями. При цьому проведення інвентаризації обов'язкове перед складанням річної бухгалтерської звітності, в ході якої і здійснюється, зокрема, інвентаризація розрахунків з дебіторами і кредиторами. Водно-

час інвентаризацію розрахунків можна проводити щоквартально з метою недопущення пропуску строків позовної давності.

Після завершення інвентаризації її результати оформляються актом за відповідною формою та всіма розрахунками, в якому зазначаються виявлені розбіжності і суми прострочених заборгованостей. Акт складається на підставі спеціальної довідки-додатків, правильне складання якої відображає всі необхідні відомості як про заборгованість, так і про самого дебітора.

Висновки. Отже, зрозуміло, що більшість підприємств в сучасних умовах не може ефективно здійснювати власну діяльність лише за рахунок власного капіталу. Для реального збільшення власних активів і розширення виробництва, а

також максимального отримання прибутку від господарювання підприємству завжди потрібні залучені ззовні кошти. Тому практично кожне підприємство має кредиторську заборгованість, яку в загальному розумінні можна визначити як зобов'язання перед третіми особами за наданими товарами, послугами, роботами. Основними напрямками аналізу кредиторської заборгованості підприємства є якісна оцінка наявної заборгованості, виявлення резервів оптимізації її величини, структури і якості, оцінка ефективності кредитної політики щодо позичальників. Все це має бути враховано для подальшого розвитку теорії і практики бухгалтерського обліку, контролю і аналізу руху кредиторської заборгованості на сучасному етапі реформування бухгалтерського обліку та звітності.

Список використаних джерел:

1. Репьев С. Теоретический курс двойной бухгалтерии / С. Репьев. – Казань, 1907.
2. Хендриксен Э.С. Теория бухгалтерского учета / Э.С. Хендриксен, М.Ф. Ван Бреда; пер с англ.; под ред. Я. Соколова. – М.: Финансы и статистика. – 1997. – 370 с.
3. Слово о счетах и записях. Сборник цитат и афоризмов о бухгалтерском учете / авт.-сост. М. Медведев. – М.: Техинпресс. – 2002. – 546 с.
4. Соколов Я. Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: [учеб. пос. для вузов] / Я. Соколов. – М.: Аудит, ЮНИТИ. – 1996. – 638 с.
5. Венгерук Н. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління кредиторською заборгованістю / Н. Венгерук, А. Дзюба // 20-річчя аудиту. Досягнення, проблеми та перспективи розвитку. – Сімферополь. – 2013. – 221 с.
6. Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності в сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці: матеріали першої міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 26–28 квітня 2010 року) / М-во освіти і науки України, Ужгородський національний університет; відпов. ред. Й. Даньків. – Ужгород. – 2010. – 378 с.
7. Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки: матеріали міжнар.наук.-практ.конф. (3 грудня 2010 року) / відп. ред. З. Герасимович. – Луцьк. – 2010. – 608 с.
8. Податковий кодекс України [Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»] [Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00>.
9. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Драбанич А. В.

Винницький фінансово-економічний університет

КРЕДИТОРСКАЯ ЗАДОЛЖЕННОСТЬ: ПОНЯТИЕ, СУЩНОСТЬ, ОТРАЖЕНИЕ В УЧЕТЕ

Резюме

В статье исследованы теоретические и практические вопросы определения сущности кредиторской задолженности и ее движения в хозяйственной деятельности, порядка отражения в учете, особенностей анализа и контроля. Рассматриваются проблемы управления кредиторской задолженностью и пути их эффективного решения.

Ключевые слова: кредиторская задолженность, виды и структура кредиторской задолженности, срок погашения задолженности, учет кредиторской задолженности.

Drabanich A. V.

Vinnitsa Financial and Economics University

ACCOUNTS PAYABLE: ITS CONCEPT, ESSENCE, REFLECTION IN THE ACCOUNTING

Summary

Theoretical and practical issues to determine the nature of accounts payable and its movement in economic activity, the order of its reflection in the accounting, the features of its analysis and control are studied in the article. The problem of managing accounts payable and ways of its effective solving are considered.

Key words: accounts payable, types and structure of accounts payable, term of repayment, accounting of payables.